

رواق

ویژه فرهنگ و معارف رضوی
سال دوم | ویژه نامه ۲۸۶ |

مدیر گروه تاریخ مؤسسه امام خمینی
در گفت‌وگو با قدس مطرح کرد
رهنمودهایی از سیره اجتماعی و اخلاقی امام کاظم

سبک و سیاق معماری در گاه جدید رواق حضرت زهرا
در گفت‌وگو با مهندس «محمد علی بیابانی»
معمار حرم‌های مطهر ائمه معصومین

حس ناب زیارت در سایه‌سار معماری اسلامی ایرانی

یادداشت/ بهمن دهستانی
زیارت کاظمیه نماد قدرت و هویت شیعیان

زیارت‌خوانی صادق آهنگران و میثم مطیعی در حرم رضوی

بازسازی یک مسجد ۵۰۰ ساله

حدود ۳۲۰ سال پیش که ارتیش به «سارایوو» حمله کرده بود، ژنرال فرانسوی تبار ارتش ارتیش مسجد شهر را به آتش کشید تا به تصور خودش چیزی از آن باقی نماند. آن زمان مسجد «لوبینا» بیشتر از ۲۰۰ سال عمر داشت و آتش‌سوزی سبب شد به طور کامل بسوزد. با این همه باقی‌مانده بنای مسجد را مسلمانان هر طور بود بازسازی جزئی و حفظ کردند تا برسد به امروز و قرن بیست و یکم. «مهر» نوشته است: لوبینا یکی از قدیمی‌ترین مساجد شهر سارایوو، پایتخت بوسنی و هرزگوین است و به تازگی به شکلی اساسی مورد مرمت و نوسازی قرار گرفته و انگار دوره جدید حیات خود را آغاز کرده است. این مسجد ۵۰۰ سال پیش توسط عثمانی‌ها ساخته شده و شب‌های جمعه در آن مراسم ذکر و دعا برگزار می‌شود. لوبینا جامیا» در منطقه قدیمی شهر سارایوو، پایتخت بوسنی و هرزگوین قرار دارد. در این مسجد مانند دیگر مساجد سارایوو علاوه بر اقامه نمازهای پنج‌گانه بومیه و نماز جمعه، کلاس‌های آموزش قرآن برای کودکان و نوجوانان و مراسم مولودی‌خوانی و آیین‌هایی به مناسبت‌های گوناگون برگزار می‌شود و ۸۹ دانش‌آموز دختر و پسر عضو مکتب‌خانه (دارالقرآن) این مسجد هستند. امام جماعت این مسجد «صالح افندی مشتریواتس» از فعال‌ترین ائمه جمعه و مساجد سارایوو است.

حرم مطهر رضوی به مناسبت شهادت امام کاظم سیادپوشی شد

در سوگ پدر

در آستانه شهادت امام هفتم شیعیان پدر بزرگوار امام رضا(ع) صحن و سرای رضوی در غم و اندوه شهادت امام کاظم(ع) به سوگ نشست است. حرم رضوی به نشانه عزا یکپارچه سیاهپوش شده و فضای معنوی همراه با حزن و اندوه سراسر حرم قدسی را پر کرده است. به نشانه عزا دو کتیبه بزرگ مشکی مزین به عبارت «یا باب‌الحوائح(ع)» و فرازی از زیارت امام موسی بن جعفر(ع) در دو صحن انقلاب اسلامی و پیامبر اعظم(ص) این بارگاه ملکوتی نصب شده است. نقاره‌خانه، گلدسته طلا و دو گلدسته صحن پیامبر اعظم(ص) نیز با نصب پرچم مشکی سیاهپوش شده اند.

عکس: مهدی چهارمگیری - عکس رضوی

نگاهی به سرگذشت تاکسیرانی در مشهدالرضا

در بست... بستِ بالا!

دو دقیقه حرف حساب

وقف، معامله با خداست

حجت‌الاسلام قرائتی | همه ما به نحوی با

وقف سر و کار داریم. عده کمی وقف می‌کنند، جمع کثیری از موقوفات استفاده می‌کنند. بنده که اینجا نشستم ۷۰ درصدم وقف است... بخش زیادی از بدن بنده و شما آب است. من هم متولد کاشان هستم. کاشان هم قدیم لوله‌کشی نبود، آب‌انبار بود. آب‌انبارهای کاشان هم وقفی است. خلاصه اینکه یا خودمان وقف می‌کنیم یا از موقوفات استفاده می‌کنیم... البته یک عده چنان‌یکار هم وقف‌ها را می‌خورند! بعضی وقف می‌کنند. بعضی وقف می‌خورند و بعضی سر و کارشان با وقف است.

در رابطه با ویژگی‌های وقف بگویم. وقف معامله با خداست. معامله با خدا چند امتیاز دارد نسبت به معامله با غیرخدا؛ اول: خدا جنس کم را هم می‌خرد، مردم جنس کم را نمی‌خرند. اگر خانم گفت برو ۲ کیلو انگور بخر، شما یک سیر خریدی نراحت می‌شود. ولی خدا می‌گوید: یک سیر که هیچ، یک دانه انگور هم باشد قبول می‌کنم. دوم: خدا به قیمت بهشت می‌خرد. مردم فوقش کف می‌زنند. سوت می‌کشند. یک خیابان هم به اسمت می‌کنند. کارهای مردم یا کف است، یا سوت است، ولی خدا به بهشت می‌خرد. «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ تُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ اللَّهَ حَتَّى رَضُوا بِعَمَلِهِمْ وَاتَّخَذَ اللَّهُ مِنْهُمْ مِثْقَالَ حَبِّ خَلَلٍ وَأَنْ لَسْتُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ إِلاَّ كَثُرَتْ سُوءَاتُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ بِمُؤْمِنِينَ إِلاَّ كَثُرَتْ سُوءَاتُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ بِمُؤْمِنِينَ إِلاَّ كَثُرَتْ سُوءَاتُكُمْ»

وقف و سواد نکند. ویژگی دیگر وقف این است که نشانه روح بلند انسانی است. وقف «من» را «ما» می‌کند. آدمی تا وقتی که برای خودش است، می‌گوید: من... خانه من، وقتی خانه‌اش را وقف کرد، می‌شود خانه ما. وقف یعنی توسعه انسانی. الآن در توسعه‌ای که در کشور گرفته می‌شود، دائم می‌گویند: توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه صنعتی، یک نفر در تلویزیون نمی‌گوید: توسعه انسانی.

وقف سیره پیامبر(ص) و ائمه(ع) است. پیغمبر ما موقوفه داشته، حضرت امیر(ع) موقوفه داشته. در یکی از جنگ‌ها که مسلمانان پیروز شدند، زمینی را گرفتند، یک تکه زمین هم به حضرت علی(ع) دادند. امیرالمؤمنین(ع) شروع به حفاری کرد و یک چاه کند. یک مرتبه آب شروع به جوشیدن کرد. ایشان فرمود کاغذ بیاورید بنویسم این وقف است. برای حاجی‌ها و زائرها و مستضعفین... شما ان‌شاءالله اگر مدینه بروید، چسبیده به مدینه نزدیک مسجد شجره که حاجی‌ها لباسشان را عوض می‌کنند، آنجا تابلو «آبار علی» دیده می‌شود... جاهایی که ایشان وقف کرده‌اند و هنوز هم به اسم علی بن ابی طالب(ع) است.

بیشتری پیدا کرد و ساخت هتل‌ها و مهمانپذیرها در فاصله طولانی‌تری نسبت به حرم مطهر سبب می‌شد زائران اقبال بیشتری نسبت به تاکسی‌ها به ویژه در فصل زمستان داشته باشند. درشکه‌ها تا سال ۱۳۴۰ خورشیدی، یعنی حدود ۶۰ سال پیش، همچنان وسیله نقلیه غالب در مشهد بودند و تعدادشان در این سال به حدود ۳۲۰ دستگاه می‌رسید. در این سال و به ویژه پس از تأسیس فرودگاه و پس از آن راه‌آهن مشهد، نیاز به سامانه‌های ناوگان تاکسیرانی بیش از هر زمان دیگری به چشم آمد. این بود که شهرداری مشهد با مرکزیت فلکه حضرتی، سازمان تاکسیرانی مشهد و حومه را تأسیس کرد و همه تاکسی‌های مشهد را که در آن زمان، رنگ‌های متنوع و مدل‌های مختلفی داشتند، تحت نظم و نظام ویژه‌ای درآورد و برای آن‌ها هم رنگ زرد را انتخاب کرد. در نیمه نخست دهه ۴۰،

ورود تاکسی به فضای شهری مشهد به ویژه بخش ارائه خدمات به زائران حرم رضوی، بدون چالش نبود. درشکه‌چی‌ها که تعدادشان با وجود فعالیت تاکسی‌ها در شهر مشهد، هر روز بیشتر می‌شد، از ورود تاکسی به این عرصه بیمناک بودند.

تعداد تاکسی‌های مشهد از ۴۵۰ دستگاه عبور کرد و این نشان می‌دهد زائران و مجاوران به تدریج اقبال بیشتری به این وسیله نشان دادند.

شکل گرفتن نرخ‌نامه‌ها

تا پیش از تأسیس تاکسیرانی به خصوص در مسیرهای اطراف حرم مطهر که پرتردد بودند، نرخ دقیقی برای حمل و نقل مسافران وجود نداشت. شاخصه‌های یک اثر نفیس در حوزه مرمت به شمار می‌رود و سبب می‌شود اقدام‌های حفاظتی و مرمتی لازم برای آن‌ها تعریف و عملیاتی شود. در سال جاری ۶۷۳ نسخه قرآن خطی، بیش از ۲ هزار برگ نسخه خطی بسیار نفیس، ۱۱۸ کتاب چاپ سنگی و سربی و بیش از ۴ هزار و ۳۰۰ برگ سند با دقت و ظرافت لازم توسط کارشناسان حفاظت و مرمت آثار فرهنگی این سازمان مرمت شده‌اند تا عمری طولانی‌تر پیدا کنند. حفظ و مرمت این آثار هم روش‌ها و مراحل متنوع و متعددی دارد که طباطبایی به برخی از آن‌ها اشاره کرده و می‌گوید: ساخت جلد چرمی، ساخت جلد عطف و گوشه، مرقع‌سازی، آفت‌زدایی و اسیدزدایی اسناد و کتاب‌ها، مستندنگاری مرمت آثار، گردگیری و ورق به ورق کتاب‌های چاپ سنگی و سربی، صحافی و طلاکوبی عناوین منابع چاپی، بررسی و آسیب‌شناسی اسناد و کتاب‌ها، سم‌پاشی و ضدعفونی محیط، پایش محیطی و بررسی و آسیب‌شناسی اشیای موزه‌ای از جمله کارهایی است که در فرایند حفظ و مرمت انجام می‌شود.

اسناد آستان قدس رضوی را بر عهده دارد. از کتاب‌ها و اسناد خطی بگیرد تا آثار فلزی، چوبی، سفالی، فرش، منسوجات و نقاشی که همگی به دست کارشناسان و مرمت‌کاران متخصص این اداره مرمت و حفاظت می‌شوند. طباطبایی می‌گوید حجم بسیار زیادی از آثار تاریخی و فرهنگی در سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود. نفیس بودن آثار تاریخی تنها مرتبط به قدمت آن نیست بلکه معیارهایی همچون تعداد، محتوا، ارزش مادی و فناوری به کار رفته در آن نیز از دیگر

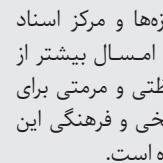
محمدحسین نیکبخت | تاکسی یکی از شناخته شده‌ترین وسایل حمل و نقل عمومی است که امروزه در انواع مختلف، از رسمی گرفته تا تلفنی و اینترنتی خدمات ارائه می‌کند. شاید کمتر درباره تاریخچه این وسیله حمل و نقل عمومی در شهر مشهد حرف و روایتی شنیده باشید.

شروع «درخشان»

قصه تاکسیرانی در مشهد از سال ۱۳۱۸ش و با فعالیت شرکت «درخشان» با مدیریت آقای حسین نعیمیان شروع شد. تا پیش از آن، البته خودروهای جدید در شهر فعال بودند، ولی نه به صورت تاکسی و خودرو کرایه. در آن زمان، شهر مشهد وسعت چندانی نداشت و هنوز بافت محلات آن قدرها از شکل قدیمی خودش فاصله نگرفته بود. به همین دلیل، اولاً مسیرهای عبور تاکسی بسیار محدود بود و ثانیاً درشکه‌های فعال در شهر مشهد که تعدادشان به حدود ۱۸۰ دستگاه می‌رسید، با قیمت کمتری مسافر جابه‌جا می‌کردند. محل توقف تاکسی‌ها هم مانند درشکه‌ها در فلکه حضرت به ویژه در بست بالاخیابان قرار داشت؛ یعنی از این مبدأ مسافران را به هر جایی که می‌خواستند، می‌بردند. شرکت درخشان، در آن زمان ۱۰ خودرو را برای راه‌اندازی خطوط تاکسیرانی به کار گرفت و تمرکز آن‌ها برای جابه‌جا کردن مسافران مانند اتوبوس‌ها، مسیر بالاخیابان به سمت میدان ارگ و برعکس بود؛ هر چند که با احداث خیابان تهران (امام رضا(ع) فعلی) مسیرهای دیگری را هم برای عبور و مرور انتخاب می‌کردند.

چالش‌های حمل و نقل جدید

ورود تاکسی به فضای شهری مشهد به ویژه بخش ارائه خدمات به زائران حرم رضوی، بدون چالش نبود. درشکه‌چی‌ها که تعدادشان با وجود فعالیت تاکسی‌ها در شهر مشهد، هر روز بیشتر می‌شد، از ورود تاکسی به این عرصه بیمناک بودند. چرا؟ چون می‌ترسیدند کارشان را از دست بدهند. این نگرانی موجب می‌شد که گاه در محل تمرکز این وسایل یعنی بست بالاخیابان، درگیری‌ها و ناآرامی‌هایی به وجود بیاید و البته صحنه‌های ناخوشایندی ایجاد شود. از سوی دیگر به تدریج شهر مشهد توسعه

سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، امسال بیشتر از ۱۸۴ هزار فعالیت حفاظتی و مرمتی برای حفظ گنجینه آثار تاریخی و فرهنگی این آستان مقدس انجام داده است. این مطلب را سیدعلی طباطبایی، رئیس اداره حفاظت و مرمت آثار فرهنگی آستان قدس رضوی می‌گوید. مجموعه‌ای که تخصصی‌ترین اداره مرمت در شرق کشور است و در حال حاضر مسئولیت حفاظت و مرمت اشیای تاریخی و هنری موجود در مخازن سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز

حافظان گنجینه تاریخ و فرهنگ

